

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА ТА МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

*Вергун В.А. *, Ступницький О.І. ***

ТУРБУЛЕНТНІСТЬ СВІТОВОГО ФІНАНСОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ДО ШОСТОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО УКЛАДУ

Стаття присвячена аналізу впливу сучасних фінансово-економічних трансформацій світового ринку на процес становлення нового технологічного укладу, даються характеристики процесу глобальної фінансової турбулентності.

Ключові слова: глобалізація, фінансова турбулентність, світова рецесія, бізнес-цикли, нові технології, інновації.

The article deals with an analysis of influence modern world market's financial and economic transformations on developing conditions of new technological stage, the contemporary tendencies of the global financial turbulence were defined.

Key words: globalization, financial turbulence, world recession, business cycles, new technologies, innovations.

Статья посвящена анализу влияния современных финансово-экономических трансформаций мирового рынка на процесс становления нового технологического уклада, даются характеристики процессу глобальной финансовой турбулентности.

Ключевые слова: глобализация, финансовая турбулентность, мировая рецессия, бизнес-циклы, новые технологии, инновации.

Постановка проблеми. Нова економіка являє собою симбіоз економік – фінансової, заснованої на знаннях і інтегровано-глобальної, а інновації при цьому виступають у ролі каталізатора становлення новітнього шостого технологічного укладу. Економічні імперативи починають поступатися місцем реаліям геоекономічним: однією з головних функцій грошей стає інформаційна, яка усе більше здобуває віртуальний характер, цінні папери також перетворюються у віртуальний капітал, що залежно від обставин може стать або реальним або фіктивним капіталом. Теорія позичкового капіталу К.Маркса вже не в змозі пояснити сучасний лізинг, вексельний обіг, не говорячи вже про деривативи або інші «гібридні» і «екзотичні» інструменти фінансових і фондових ринків. Еволюція господарського світоустрою укладається у тверду логіку подій і наслідків, що визначають морфологію сучасного господарства. При цьому виникнення фінансових криз, як атрибутів

* доктор економічних наук, професор кафедри міжнародного бізнесу Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

** кандидат економічних наук, професор кафедри міжнародного бізнесу Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ринкової економіки, закладене у абстрактній сутності загального еквівалента у процесі глобальної реструктуризації (здійснення обміну грошей, «заморожування» або списування боргів і т.п.).

На тлі нестійкого світового балансу сил і глобальної турбулентності ринків боротьба за обмежені природні ресурси стає усе більш запеклою, особливо в умовах зростання темпів загострення стратегічних протиріч, у джерело яких перетворюється глобальна технологічна багатокладність, особливо у контексті надшвидкого розвитку технологій шостого укладу (біотехнології, засновані на досягненнях молекулярної біології і генної інженерії, нанотехнології, системи штучного інтелекту, глобальні інформаційні мережі та інтегровані високошвидкісні транспортні системи тощо). Період системної кризи і кардинальної, але при цьому, не цілком керованій трансформації всієї структури світового ринку і міжнародних економічних відносин, безпрецедентного по своїй радикальності геополітичного і гео економічного переформатування, вже почався і може бути досить тривалим. На відміну від попереднього, набагато менш небезпечного переходу XX століття – з 1927-29 рр. до 1951-52 рр. – нинішній характерний стратегічно невизначеністю, в основі якої лежить ситуація, коли, по-перше, середньострокові прогностичні сценарії і моделі припиняють ефективно працювати, по-друге – низка державних діячів і політичних еліт просто паралізовані інтелектуально-політичним страхом і можливою історичною відповідальністю за прийняття рішень, наслідки яких можуть стати катастрофічними.

Аналіз досліджень і публікацій. Потенціал робіт, присвячених загальнотеоретичним і практичним питанням інноваційного розвитку, фінансово-економічної глобалізації (які засновані на концепціях і теоріях наукового прогнозування), банківських інновацій та інновацій з використанням інструментів фондового ринку, досить значний. За останні роки проблема глобальної турбулентності досліджується за допомогою як методів системного аналізу, економіко-математичного моделювання, техніко-економічних розрахунків, фінансової і соціальної інженерії, так і теорії технологічних укладів [1], теорії подвійності [2], методології глобального макрофінансового аналізу системних ризиків [3], методів геополітичних і гео економічних сценаріїв, з врахуванням усього комплексу технологічних, соціальних і управлінських інновацій і науково обґрунтованих рішень [4]. Однак, період кінця XX – початку XXI століття супроводжувався бурхливими процесами розвитку унікальних технологій у банківській сфері та на ринку цінних паперів, зміною самої сутності грошей, кредиту та інших фінансово-економічних інструментів і категорій, наслідки яких призвели до унікальної дилеми: чи знаходиться суспільство у стані кризи сучасної економічної думки або ж у стані нескінченного руху. Сучасна глобальна криза вносить нові особливості у всі без виключення складові світової економіки, які вимагають окремих досліджень.

Метою статті є аналіз сучасних світових фінансово-економічних трансформацій, що викликані глобальною турбулентністю, на сьогоднішні інноваційні процеси в умовах переходу до шостого технологічного укладу.

Виклад основного матеріалу. Теоретично джерелом турбулентності є специфічний взаємозв'язок «зовнішніх факторів», які базуються на самоповторюваності у масштабі і довгостроковій залежності (двох головних принципах турбулентності). Розподіл коливань цін на фінансовому ринку самоповторюється у масштабі, тобто шанси масивного зрушення цін після великого зрушення близькі до шансів виникнення великого зрушення після помірному, проте в обох випадках співвідношення буде залежати від показника ступеня (формула Парето). Через самоповторення у масштабі досить складно приймати рішення і небезпечно прогнозувати, при цьому результати останнього, як і у варіантах

технічного аналізу, далеко не однозначні. Не потрібно володіти багатою уявою, щоб зрозуміти, як у випадкових фінансових даних можуть з'явитися помилкові впорядковані структури, але «лише відважний інвестор зважиться передбачити певний рівень ціни, покладаючись виключно на впорядковану структуру, нібито виявлену на діаграмах» [5].

Сучасні фінансові ринки турбулентні, оманливі, мають тенденцію до утворення «бульбашок», заповнені помилковими трендами. Класична модель «випадкового блукання» включає три принципових положення. Перше – це так звана мартінгальна умова: «найкращий прогноз завтрашньої ціни – сьогоднішня ціна». Друге – «декларація незалежності»: завтрашня ціна незалежна від останніх цін. Третім положенням є твердження про нормальність: у сукупності всі коливання цін, від малих до великих, мають «м'який» розподіл Гауса. [6, р. 22] Ринки можуть демонструвати залежність без кореляції, а пояснення цього парадоксу приховане у різниці між розміром і напрямком цінових змін, при цьому лише моменти нестійкості акумулюються у кластери. По суті, трейдери фінансових послуг торгують «нестійкістю»; вони навіть використовують для котирувань спеціальну одиницю виміру (від англійського «volatility» – нестійкість). З 1993 р. на Чиказькій опціонній біржі котирується продукт під назвою VIX («індекс волатильності»), побудований на прогностичному значенні нестійкості індексу S&P 500 протягом тридцять днів. Оскільки в угодах задіяний значний фінансовий капітал, аналітики галузі вже давно розробили низку методів прогнозування нестійкості, проте у той же час ці ж фахівці визнають (неофіційно), що стандартні моделі не працюють [7, с. 8].

З іншого боку, вартість – це раціональна і вирішувана функція певної інформації, за наявності якої, наприклад, про деякі активи – акції, облигації тощо – будь-який суб'єкт ринку може визначити вартість цього активу. Однак, турбулентні ринки останніх декількох десятиліть надали повчальний урок, що вартість – це «слизька» концепція, користь якої дуже перебільшена, тому основною рушійною силою фінансового ринку є не вартість і не ціна, а різниця цін, не усереднення ціни продажу або купівлі фондових інструментів, а арбітраж (одночасна купівля і продаж одного фінансового інструменту на різних ринках з метою отримання прибутку від розбіжності цін). Важливість арбітражу у фінансовій теорії підтвержує одна з останніх «новинок» ортодоксальних фінансів – так звана теорія арбітражного ціноутворення, яка базується на максимальному використанні цього явища, розумінні розвитку мультифрактальних ринків через усвідомлення відсутності «внутрішньої властивості» вартості товару [8, с. 182].

Нинішня фінансова турбулентність не є чимось новим у світовій історії, а процесом, що періодично повторюється. Сучасна теорія довгих хвиль сьогодні розкрила механізм переходу економіки зі стаціонарного режиму зростання у режим фінансової турбулентності. Він виникає завжди, коли існуючий технологічний уклад досягає меж свого розвитку. Економічна структура «перегривається», вибухають ціни на монопольно вироблені товари (насамперед на енергоносії), значна частина підприємств реального сектору банкрутує, промисловість опиняється у зоні низької рентабельності, що призводить до відтоку капіталу з реального сектору і його концентрації у спекулятивному секторі. Така фінансова турбулентність може тривати 10-15 років. Вихід на новий стаціонарний режим, або нову довгу хвилю економічного зростання, виникає тоді, коли залишковий капітал після колапсу «фінансових міхурів» пробиває собі дорогу до нового технологічного укладу. Цей процес супроводжується загостренням міжнародної конкуренції, країни-лідери намагаються передати свої структурні проблеми периферії світового господарства, а самих сконцентруватися на гігантських інвестиціях, яких потребує перехід на нові масштабні технологічні траєкторії. А оскільки приватний сектор, як правило, у повному обсязі про-

фінансувати їх не може в умовах фінансової турбулентності він орієнтується на короткострокові цілі виживання, використовуючи спекулятивний прибуток [9].

За таких умов значно роль держави і наймогутнішого імпульсу державного капіталізму, який починає відігравати більш активну роль в економіці. Цей ініціюючий імпульс із боку держави дуже важливий з погляду попиту на нові технології, які ще не відпрацьовані ринком. Історія свідчить, що інвестиції у визначальні сфери нового технологічного укладу дотепер проходили через глибоку мілітаризацію економіки. Якщо у попередню епоху це знайшло свій вираз у Другій світовій війні, то наступна такого роду структурна криза проходила вже через гонку озброєнь у космосі, у яку були інвестовані гігантські фінансові ресурси. У США, наприклад, завдяки цих державним видаткам було створене ядро нового технологічного укладу у інформаційно-комунікаційних технологіях, які 25 років стимулювали розвиток економіки, розширюючись темпами 25 % на рік. Зараз замість ескалації військових видатків, яка була характерна для минулих епох, новий технологічний уклад носить гуманітарний характер: у найбільшу галузь економіки перетворюється охорона здоров'я, і разом з освітою і наукою вони генерують основний попит на новітні технології. Тобто, сама по собі гонка озброєнь вже не надає того імпульсу, який вона давала раніше для технологічної модернізації економіки.

Безперспективність і небезпека консервації новітніх глобальних дисбалансів і нагромадження латентних системних ризиків вимагає нового підходу до формування системи вимог щодо підтримки довгострокової динамічної рівноваги за рахунок прагматичного взаємопов'язаного ребалансування між глобальними валютними, капітальними, технологічними, товарними, ресурсними та іншими ринками, за якого досягається багатокритеріальна оптимізація в інтересах не окремих учасників, а з метою забезпечення стабільності і потенціалу сталого розвитку. Реалізація цієї системи заходів дозволить вивести світову фінансово-економічну систему із кризи, перевести її з турбулентного режиму у режим сталого розвитку на основі нового технологічного укладу з дотриманням екологічних обмежень, забезпечити стабільність, прозорість і взаємовигідність механізмів міжнародного фінансово-економічного обміну і співробітництва, маючи на увазі рух грошей, товарів, технологій і інформації. Однак для цього необхідно прийняти низку кардинальних рішень.

По-перше, необхідно на мікрорівні змінити парадигму корпоративного управління, орієнтуючи менеджерів на досягнення максимального прибутку у довгостроковому періоді, а не на підтримку спекулятивного росту цін акцій компаній, якими вони керують. Тобто, з одного боку, менеджери повинні нести матеріальну відповідальність за збитки, отримані очолюваними ними компаніями через зловживання довірою і порушення правових норм, а з іншого - нормативно обмежити розміри фіксованої винагороди від власного майна, яке менеджери можуть розподіляти на свою користь. Якщо попередні три десятиліття «спору» конкурентоспроможності світового бізнесу впевнено спиралася на стратегії, то наразі увага топ-менеджменту провідних компаній світу зосереджена на концепції бізнес-моделі – від її винайдення та впровадження, до модифікації та інновації. Економічна поведінка громадян будь-якої країни зазвичай вимогам часу не відповідає, це й зазначив Дж. Акерлоф, вказавши на існування причинного зв'язку між фінансовою кризою та далекою від раціональної економічною поведінкою мільярдів людей в усьому світі [10, с. 22]. Невідповідність вочевидь застарілого шаблону економічної поведінки менеджера вимогам епохи турбулентності спричиняє гальмівний вплив на темпи розвитку бізнесу, оскільки недостатність економічної компетентності заважає успішному впровадженню нових підходів в управління [11]. Пріоритетність інновацій бізнес-моделей засвідчили ре-

зультати дослідження IBM Institute for Business Value Global CEO Study: в 2009 році 98% опитаних керівників модифікували бізнес-моделі, а 7 з 10 спрямували головні зусилля на їх інновацію [12, р. 102]. За епохи глобальної турбулентності менеджменту потрібні ці нові конструктивні блоки, які, враховуючи ймовірність різких та несподіваних змін, спрямовують зусилля на отримання вигод саме з новоутворених умов існування.

По-друге, потрібно сформулювати набір вимог до країн-емітентів вільно конвертованих валют, враховуючи інтереси світового співтовариства (зокрема, G20) та виходячи з інтересів глобального розвитку і співробітництва, тобто, розробити сучасну глобальну систему нормативів регулювання фінансових, у т.ч. валютних, ринків, з метою контролю системних ризиків. У зв'язку з цим необхідно знизити спекулятивні валютні ризики в інтересах як країн, так і окремих господарюючих суб'єктів через введення відкритої валютної позиції і обмеження її у відсотковому відношенні до величини власного капіталу [13, с.11]. Нарешті змінити ситуацію таким чином, щоб світові регулятивні організації не були формально «всесвітніми» і підлеглими (сателітними) національному емісійному центру – Федеральній резервній системі США, яка є приватною, клановою, наддержавною структурою.

По-третє, з метою підвищення відповідальності емітентів резервних валют надати іншим емітентам з G20 право на проведення з ними валютних свопів, що дозволить одержати доступ до необхідного обсягу «дешевої ліквідності», вирівнюючи вартість капіталу і усуваючи негативні наслідки кредитного демпінгу. Сама система фінансового регулювання повинна мати антициклічні властивості з меншими коефіцієнтами ризику і з більш високим ступенем надійності до груп активів, ніж до активів, деномінованих у іноземних валютах. «Поліцентрична» архітектура світової фінансової системи зможе зняти зайве навантаження з нинішніх 2-3 центрів обороту світового капіталу, дозволить створити більш конкурентне середовище інфраструктурних ринкових організацій (бірж, клірингових палат, аудиторських і рейтингових агентств та ін.) [14]. Важливою вимогою до емітентів світових резервних валют повинно стати дотримання правил сумлінної конкуренції і недискримінаційного доступу на свої фінансові ринки. Доцільно ввести класифікацію національних валют, що претендують на роль світових або регіональних резервних валют, за категоріями залежно від дотримання їх емітентами певних вимог. Реформування міжнародних фінансових інститутів дозволить додати цим інститутам ряд повноважень по здійсненню наднаціональних функцій глобального регулятора. МВФ міг би бути наділений функціями моніторингу дотримання вимог до емітентів світових резервних валют і віднесення їх до тієї або іншої категорії, встановлення стандартів оцінки фінансових ризиків і діяльності світових рейтингових агентств і аудиторських кампаній. Світовий банк міг би бути наділений функціями формування обов'язкових резервів світових резервних валют пропорційно обсягу їх емісії, що суттєво розширило б його можливості кредитування інвестиційних проектів глобального значення. Базельський комітет разом із встановленням вимог до комерційних банків міг би здійснювати моніторинг їх відповідності цим вимогам із сертифікацією, яка дозволяла б «сертифікованим» банкам брати участь у механізмах рефінансування з боку емітентів світових резервних валют. З метою зниження турбулентності на світовому фінансовому ринку доцільне введення податку на валютно-обмінні операції і фінансові спекуляції, кошти якого могли б використовуватися під контролем уповноважених ООН міжнародних організацій для боротьби з бідністю і неосвіченістю, епідеміями соціально небезпечних хвороб, подолання наслідків природних і техногенних катастроф.

По-четверте, ввести єдині «правила гри» на глобальних ринках товарів, праці, капіталу, ресурсів і технологій, тобто, єдині стандарти якості: біржові, страхові, аудиторські

нормативи, а також правила регулювання обороту інтелектуальної власності і т.д. Захист від спекулятивних атак і нівелювання пов'язаної з ними турбулентності забезпечити через систему захисних запобіжників («сповільнювачів») фінансових операцій і руху потоків капіталу, якими, зокрема, можуть бути інститут резервування по валютних операціях з руху капіталу і податок на доходи від продажу активів нерезидентами, ставка якого залежить від строку володіння ними [15]. Крім того, прийняти міжнародні угоди і правила, що виключають дискримінаційний доступ до Інтернет та інших комунікативних суб'єктів світової інфраструктури. Це досягається за рахунок заходів щодо стабілізації світової валютно-фінансової системи через розширення можливостей і повноважень міжнародних організацій і створює інституціональні передумови для переходу до сталого розвитку на основі стимулювання у глобальному масштабі широкого застосування енерго- і ресурсозберігаючих технологій, геліоенергетики, клітинних технологій у медицині, досягнень генної інженерії у фармацевтиці і сільському господарстві, а також інших революційних сфер розвитку нового технологічного укладу. Монополія декількох транснаціональних корпорацій на використання технологій глобального значення також вимагає відповідного глобального регулювання. Це, зокрема, стосується насіння трансгенних рослин, соціальних інформаційних мереж, глобальних платіжних систем і низки інших сфер господарської діяльності, що розвиваються на основі досягнень нового технологічного укладу. Так, з цією метою щодо продовольчих товарів повинні бути розширені припустимі СОТ межі субсидування їх проведення і збуту, створена мережа резервних продовольчих фондів, керованих уповноваженими міжнародними організаціями та профінансованих за рахунок вказаних вище джерел.

По-п'яте, необхідно розробити міжнародні стандарти визначення рейтингів і діяльності рейтингових агентств, забезпечити уніфіковане їхнє міжнародне регулювання, доручивши МВФ сертифікацію, ліцензування і оцінки, які повинні мати міжнародне визнання. Одночасно уніфікувати процедуру обмеження величини «кредитного плеча» і показника боргового мультиплікатора (співвідношення величини всіх зобов'язань економічних агентів і їх власного капіталу).

Сьогодні завдяки масштабному процесу «накачування ліквідності» фактично прикривається експоненціальне зростання монетизації державного боргу. Грошова база провідних емітентів великої четвірки – США, Англії, Європейського Союзу, Японії – збільшилася за період 2009-2012 рр. у 3-5 разів, ці країни, фактично, перейшли до тривалої політики негативних процентних ставок з наданням необмежених фінансових ресурсів для підтримки економічної активності і збереження банківського сектору. Зростаючий обсяг деривативів, з яким зв'язували причини глобальної фінансової кризи, знову почав рости, досягши квадрильйона (мільйона трильйонів) доларів, на порядок перевищивши обсяг світової грошової маси і лише за останні три роки виріс ще на одну третину [16]. Тобто, слід визнати, що відносна стабілізація світової фінансової системи, що відбулася за останні три роки, була досягнута не шляхом її оздоровлення, а в основному за рахунок прискореної емісії основних світових валют: долара США, японської йени і євро. Так, баланс ФРС США з 2009 р. (операції QE1, QE2, twist) практично потроївся, баланс ЄЦБ (LTRO 1 і 2) виріс більш ніж в 2, 5 рази, баланс Банку Японії майже подвоївся тільки за останні 2 роки. [17, с. 68]. Тим самим, з одного боку, відбувається експорт інфляції на периферію світового господарства, що знаходить вираз у багаторазовому зростанні цін на енергоносії, сировину і продовольство, у збереженні і розширенні глобальних диспропорцій платіжних і торговельних балансів, а з іншого - послідовне зростання загальносистемного ризику, який може бути вимірний як співвідношення позабалансових

зобов'язань найбільших, насамперед, банків США до розміру їх балансів, виріс (у порівнянні з початком кризи) із 30 до 50 разів [18]. Наразі створений майже «пірамідальний» принцип збільшення державного боргу: у Японії на кожен йену, отриману за рахунок податкових надходжень, доводиться майже 2 емітовані під приріст боргу; у США на кожен долар податкових доходів – емітується ще один під розміщення казначейських зобов'язань; деякі країни Євросоюзу практично повністю залежать від коштів ЄЦБ і зовнішніх кредиторів [13, с. 22].

Умовою зниження фінансової турбулентності є побудова фундаменту нової світової архітектури, яка повинне відповідати наступним критеріям: частка тієї або іншої країни у світовому ВВП по паритету купівельної здатності, вирахована як середнє за певну кількість років; частка країни у світовій торгівлі; частка території країни (як деякого інтегрального показника природної, ресурсної і кліматичної питомої ваги або потенціалу) у загальносвітовий; частка населення даної країни у світовому населенні; питома вага країни у поточної світовий фінансовій системі, яка вимірюється через параметри резервів як самої країни, так і використання її валюти у міжнародних розрахунках і резервах. Сьогодні у «кошику» МВФ частково береться до уваги тільки останній критерій (що призводить до несправедливості і неефективності світової фінансової системи), а визначення конкретних чисельних параметрів і алгоритмів інтеграції перерахованих критеріїв у єдиному кошику являє собою серйозне наукове і практичне (у тому числі і переговорне) завдання.

Відомо, що ставка рефінансування не повинна перевищувати середню норму прибутку у обробній промисловості (відповідно до міжнародної практики вона повинна перебувати у межах 2-3%), а строки надання кредитів відповідати типовій тривалості науково-виробничого циклу машинобудівної продукції (5-7 років). Слабкість української фінансової системи проявляється в тому, що вона тривалий час генерувала гроші під «приплив» іноземної валюти в обмін на російські енергоресурси і сировину у вигляді іноземних інвестицій. До цього часу в Україні відсутня програма розвитку внутрішніх джерел грошових пропозицій, а оскільки більш 70% капіталу великих власників зареєстровані у офшорах, то й самі по собі внутрішні джерела автономно не спрацьовують. Навіть передбачуване активне рефінансування комерційних банків за рахунок емісії НБУ і створення його в головний канал грошової пропозиції при збереженні кількісних обмежень, зовнішньої залежності, і ситуації, коли кредити на українському ринку дорожче, чим пропонують закордонні джерела, не виведе економіку України з фінансової дестабілізації. Наразі ця залежність відтворюється вже у нових умовах, наслідком якої є енергосировинна залежність при загальній гіпертрофії сировинного комплексу вітчизняної економіки; домінування іноземного капіталу на фондовому ринку; офшоризація економіки; втрата внутрішніх джерел розвитку.

На тлі форсованого формування нового технологічного укладу, який вже сьогодні росте середньосвітовими темпами у 35% на рік [19, с. 114], масштаб інвестиційного імпульсу, який необхідний Україні для переходу до нового технологічного укладу, повинен бути досить значним і вимагає збільшення капіталовкладень приблизно у 4 рази, збільшення видатків на науково-дослідні і проектно-конструкторські роботи – у 5-6 разів, а у комплекс нових технологій – приблизно у 50 разів. Рейтинг інноваційної активності підприємств у Португалії (26%) і Греції (29%), які замикають рейтинг Європейського союзу, засвідчує у порівнянні з Україною розрив у 4-5 разів. Що стосується Австрії (67%), Німеччини (69%), Данії (71%) і Ірландії (79%), то цей розрив перевищує 10-12 разів. По сукупності ж основних інноваційних показників наша економіка у 181 раз менш ефективна,

ніж економіка Британії, у 139 разів менш ефективна, ніж італійська економіка, і у 137 разів менш ефективна, ніж фінська [20]. Існуючі українські інформаційно-економічні системи вичерпали свої можливості для подальшого розвитку інноваційної економіки (у тому числі із-за відсталості від світового рівня функціонала доступу до фінансових ринків) на фоні масштабних протиріч транспарентності (несумлінна конкуренція, корупція, рейдерство, домінанта тіньової економіки). Інноваційні доктрини, моделі, стратегії багато у чому половинчасті або є віртуальними, оскільки для їхньої ефективної реалізації необхідна ліквідація монополізму, активізація діяльності на фондових ринках і у венчурному бізнесі, кластеризація інноваційних стратегій.

Реалії сьогодення свідчать, що в Україні, по-перше, через гіпертрофований розвиток її сировинного сектору і руйнування багатьох наукомістких галузей промисловості, практично відсутній попит на піонерні розробки; по-друге, у зародковому стані знаходяться ринкові (венчурні) механізми фінансування і підтримки інноваційного процесу; по-третє, відсутність стратегічного бачення, ділового творчого підходу, страх перед ризиками і егоїзм вітчизняного бізнесу призводить до того, що готові вироби і технології купують за кордоном, а час і кошти на доведення більш перспективних вітчизняних розробок до стадії впровадження в економіку витратити не бажають. До цього часу не створений єдиний орган управління, який би поєднав у собі функції «стимулюючого опікуна» перспективних інновацій і нових видів бізнесу, перетворив у рівноправне партнерство нинішні господарсько-холопські відносини держави і інноваційного бізнесу. З одного боку, бюджетний механізм і кредитна сфера, як визначальні складові фінансово-економічної та управлінсько-економічної моделей, безпомічні, оскільки засновані на рецепції позитивного і негативного досвіду при використанні радянських методів і моделей планової економіки. З іншого боку – Україна переживає кризу, викликану не надлишком грошової пропозиції і пов'язаними з нею «фінансовими міхурами», а структурну кризу, яка породжена низькою ефективністю діяльності ринкових і неринкових інституцій та ресурсною залежністю економіки і ускладнена її хронічною недомонетизацією (звуження грошової пропозиції для кредитування економічного розвитку).

За існуючого українського соціуму – багатоукладного к соціально-економічному і кланово-корпоративного у соціально-структурному сенсі – вихід із системної кризи, ефективна розробка і успішна реалізація довгострокової інноваційної стратегії країни у найближчому майбутньому можливі при відповідному харизматичному лідерові і відповідальній політичній еліті. Крім того, нетривіальну, креативну стратегію системної модернізації економіки не можна здійснити, якщо не враховувати основні погрози, що впливають із відсутності демократичних альтернатив. Саме відсутністю діючих механізмів захисту галузей майбутнього можна пояснити аберацію самого поняття високих технологій, яка існує на урядовому рівні, реально обмежене лише комп'ютерними гаджетами, засобами зв'язку і соціальними мережами, тим часом як реальна сфера застосування високих технологій включає системотворчі галузі виробництва, енергетики, транспорту, медицини. А без структурної модернізації українського соціуму, формування довгострокової, стратегічної моделі внутрішнього ринку України, нової ефективної системи державного управління, здатної відповідати на критичні виклики та загрози, здійснення дійсного інноваційного технологічного прориву у цілій низці ключових галузей неможливо.

Висновки. Здійснення сучасних фінансово-економічних трансформацій свідчить про те, що, незважаючи на серйозні заходи для їхнього регулювання, масштабних тектонічних зрушень на світовому ринку у недалекому майбутньому не відбудеться. Світова економіка, що вступила у фазу спаду довгої хвилі Кондратьєвського циклу, фактично, вичер-

пала можливості подальшого росту на основі технологій п'ятого технологічного укладу. Капітал, що втративши можливість одержувати очікуваний високий прибуток у реальній економіці, переорієнтувався на фінансові ринки, створюючи на них спекулятивні «міхури». У процесі формування нових технологічних траєкторій саме шостий технологічний уклад, який закінчує «ембріональну» фазу розвитку і готує основу для переходу у фазу зростання, зможе сформувати новий стійкий масовий попит за рахунок виробництва нових класів товарів і послуг, різкого підвищення ефективності і продуктивності праці, зміни структури використання видів енергії та матеріалів. Щоб «втриматися на гребені» нової хвилі економічного зростання, інвестиції у створення і розвиток нового технологічного укладу повинні збільшуватися щорічно не менш, ніж у 1,5 рази, частка видатків на НДПКР у ВВП – досягти 4%. У процесі переходу до нового технологічного укладу на новій довгій хвилі економічного зростання постає питання «ціни» (витрат) цього технологічного переходу, яка, перш за все, залежить від часу, який буде витрачено на його здійснення, і від ряду загальноекономічних умов. Стабілізація, яка пропонується у вигляді лише технічних реформ фінансової системи, не здатна забезпечити довгострокову стабільність і системність глобального економічного росту в умовах турбулентності: мова повинна йти про цілу низку взаємозалежних змін світового порядку на мікро-, макро- і глобальному рівнях. Для виходу зі стану кризової турбулентності і входу у режим стійкого економічного зростання необхідні масштабні інвестиції у створення і розвиток нового технологічного укладу та модернізацію економіки на його основі. Перехід світового фінансового ринку від стадії турбулентності до стабільного режиму з одночасним розгортанням механізмів довгострокового кредитування розвитку нового технологічного укладу дозволить уникнути катастрофічних сценаріїв ескалації військово-політичної напруженості або неконтрольованого руйнування існуючої глобальної валютно-фінансової системи. Оскільки в цей час світова економіка перебуває у фазі депресії Кондратьєвського циклу, яка, за розрахунками, буде тривати з 2010 по 2018 рр., для України існує виключний шанс зробити інноваційно-технологічний прорив на хвилі підйому прийдешнього шостого циклу (2018-2042 рр.) М. Кондратьєва. Запізнення з освоєнням технологічних інновацій шостої хвилі призведе до того, що нових сприятливих умов і можливостей необхідно буде чекати як мінімум 40 років.

Список використаних джерел

1. Глазьев С., Львов Д., Фетисов Г. Эволюция технико-экономических систем: возможности и границы централизованного регулирования. - М.: Наука, 1992. – 164 с.
2. Байзаков С. Цена американского доллара и её стоимость; опыт использования и управления экономикой региональных союзов - Алматы: НЦ НТИ, 2011. – 197 с.
3. Глазьев С. Научно-техническая и управленческая революция: переход к новому технологическому укладу/ Научный сборник Института проблем рынка РАН, январь 2012. – с.14-23; Ершов М. Мировой финансовый кризис. Что дальше? // Москва: Экономика, 2011. – 295 с.
4. Митяев Д. О динамике саморазрушения мировой финансовой системы (сценарии и стратегии). Возможности адаптации и выбор стратегии для России. Сценарно-игровой доклад // - М.: Институт экономических стратегий, 2009. -120 с.; Г. Фетисов. О мерах по преодолению мирового кризиса и формированию устойчивой финансово-экономической системы // Вопросы экономики, - 2009, - № 4.– с. 31-38.

5. Бенуа Мандельброт – конструктивний руйнівник сучасних фінансових теорій. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/poradnyk/150.htm
6. Hirata, Hideaki, M. Ayhan Kose, Christopher Otrok, and Marco E. Terrones, «Global House Price Fluctuations: Synchronization and Determinants,» NBER Working Paper No. 18362 (Cambridge, Massachusetts: National Bureau of Economic Research). – 2012 – 61 p.
7. Laeven, Luc, and Fabián Valencia, «Systemic Banking Crises Database: An Update,» IMF Working Paper No.12/163 (Washington: International Monetary Fund), 2012. – 96 p.
8. Claessens, Stijn, M. Ayhan Kose, and Marco E. Terrones, «How Do Business and Financial Cycles Interact?» // Journal of International Economics, Vol. 87, No. 1, 2012. – pp. 178-190.
9. Barkbu, Bergljot, Jesmin Rahman, Rodrigo Valdés, and a staff team, «Fostering Growth in Europe Now,» IMF Staff Discussion Note No. 12/07 (Washington: International Monetary Fund), 2012. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/sdn/2012/sdn1207.pdf>.
10. Akerlof G.A., Shiller R. Animal Spirits: How human psychology drives the economy and why it matters for global capitalism. –NJ: Princeton University Press, 2009. – 264 p.
11. Загорняк Н. Трансформація економічного мислення менеджера в епоху глобальної турбулентності – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://conference.spkneu.org/2013/02>).
12. Casadesus-Masanell R., Ricart J.E. How to Design a Winning Business Model //Harvard Business Review, 2011. – January-February. – P.101-107.
13. Перспективы развития мировой экономики. Преодоление вялых уровней долга и вялого роста. Октябрь 2012. Пер. с англ. – М.: МВФ, 2012. – 241 с.
14. Зарубин С. Сдержанный оптимизм в «зоне турбулентности» - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.crn.ru/numbers/spec-numbers/detail.php?ID=74285>).
15. (International Monetary Fund (IMF), 2012g, The United Kingdom: Staff Report for the 2012 Article IV Consultation , IMF Country Report No. 12/190 (Washington). – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/scr/2012/cr12181.pdf>).
16. Глазьев С. Вместо реальных ценностей мы получаем «воздух». Доклад на юбилейной XX сессии Совета по внешней и оборонной политике (СВОП) – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dynacon.ru/content/articles/939/>).
17. Политическое измерение мировых финансовых кризисов. Феноменология, теория, устранение. Под общ. ред. С. С. Сулакшина / М.: Научный эксперт, 2012. – 632 с.
18. Филатов С. Мировые финансы в зоне турбулентности - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://interaffairs.ru/read.php?item=8409>
19. Нанотехнологии как ключевой фактор нового технологического уклада в экономике / под ред. С. Глазьева, В. Харитоновна. - М.: Троянт, 2009. – 276 с.
20. Сжатие инновационных циклов – вопрос национального выживания: Меморандум Института динамического консерватизма. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.dynacon.ru/content/articles/343/>